

Monitor Georganiseerde Criminaliteit

E.R. Kleemans

Vraagstelling en beleidsbelang

Het doel van de Monitor Georganiseerde Criminaliteit is om de kennis die wordt opgedaan tijdens grootschalige opsporingsonderzoeken, zo goed mogelijk te benutten voor het verkrijgen van inzicht in de aard van de georganiseerde criminaliteit in Nederland. Door de inzet van verregaande opsporingsmethoden, zoals infiltratie, telefoontaps, het opnemen van vertrouwelijke communicatie en observatie, leveren deze onderzoeken unieke kennis op over het verschijnsel georganiseerde criminaliteit en het gedrag van daders. Het is van groot belang dat deze inzichten systematisch worden vastgelegd en worden teruggekoppeld naar personen die betrokken zijn bij de bestrijding van de georganiseerde criminaliteit in Nederland. Want zonder een goed inzicht in de aard van de georganiseerde criminaliteit blijft de bestrijding daarvan in het luchtledige hangen.

Onderzoeksmethode

Vanaf 1996 zijn met behulp van dezelfde systematiek 120 grootschalige opsporingsonderzoeken uitvoerig geanalyseerd (veertig zaken per ronde). Ter voorbereiding van de analyses worden gestructureerde interviews gehouden met betrokken opsporingsambtenaren en officieren van justitie.

Na drie dataverzamelingsrondes is er nu een grote dwarsdoorsnede aan opsporingsonderzoeken voorhanden, niet alleen over verschillende samenwerkingsverbanden en criminaliteitsvelden, maar ook in de tijd.

Naast de intensieve analyse van afgesloten opsporingsonderzoeken wordt ook gebruik gemaakt van interviews met experts en sleutelpersonen, informatie uit overige opsporingsonderzoeken, vertrouwelijke rapportages, fenomeenonderzoeken, misdadaanalyses en (wetenschappelijke) literatuur.

Belangrijkste bevindingen

Dit onderzoek heeft verschillende conclusies opgeleverd, die rechtstreeks raken aan de veronderstellingen die aan het beleid ter bestrijding van georganiseerde criminaliteit ten grondslag liggen. Wij noemen hier enkele conclusies uit de eerste twee rapportages die door de Minister van Justitie zijn aangeboden aan de Tweede Kamer (Kleemans et al. 1998; 2002). De derde rapportage wordt thans afgerond.

1 *Georganiseerde criminaliteit in Nederland heeft een sterk transitkarakter* en wordt vooral gekenmerkt door grensoverschrijdend personen-, geld- en goederenverkeer (*transit-criminaliteit*). Aanknopingspunten voor de

preventie en bestrijding van dit soort criminaliteit kunnen daarom vooral worden gevonden in het grensoverschrijdende karakter van de illegale activiteiten en in het feit dat logistiek daarbij een belangrijke plaats inneemt. Dit betekent vooral aandacht voor grenscontroles en faciliterende factoren (zie verder: Kleemans et al. 2002; Van de Bunt en van der Schoot 2004). Voor een bestuurlijke aanpak van deze vormen van georganiseerde criminaliteit bestaan minder aanknopingspunten dan buitenlandse voorbeelden (zoals New York) suggereren.

2 *De onderzochte criminele samenwerkingsverbanden vertonen weinig overeenkomsten met het traditionele beeld van duurzame piramidale organisaties* met een strenge hiërarchie, een duidelijke taakverdeling, een gedragscode en een intern sanctiesysteem. In veel gevallen is er eerder sprake van criminele netwerken, waarbinnen daders in wisselende verbanden samenwerken.

Dit betekent dat ook andere opsporingsstrategieën mogelijk zijn dan langdurige, kostbare, grootschalige rechercheonderzoeken met verregaande opsporingsmethoden (zoals infiltratie en – in het verleden – het doorlaten van grote partijen drugs), waarbij ingrijpen telkens wordt uitgesteld tot het moment waarop de totale ‘criminele organisatie’ in één klap kan worden ontmanteld. In dit verband is de strategie van de ‘korte klappen’ ontwikkeld, waarbij al in een eerder stadium inbeslagnames en aanhoudingen worden verricht en waarbij dit onderdeel is van een bewuste strategie in het kader van een langer lopend rechercheonderzoek.

- 3 *De hoofdverdachten uit de onderzochte zaken zijn op verschillende punten kwetsbaar gebleken voor de opsporing:* door 'onnodige' betrokkenheid bij de concrete uitvoering van criminele activiteiten, door noodzakelijke betrokkenheid bij bepaalde onderdelen van het criminele proces (zoals geldhandelingen en de communicatie met andere daders) en door 'afgedwongen' betrokkenheid (bij inbeslagnames en andere problemen). In het laatste geval is de onmisbaarheid van bepaalde daders niet hun kracht maar juist hun zwakte. Dit biedt verschillende aanknopingspunten voor de opsporing.
- 4 In het onderzoek wordt uitvoerig ingegaan op het *wisselen, verplaatsen en besteden van misdaadgeld*. Het verplaatsen van misdaadgeld naar het buitenland is in veel gevallen voldoende om het vrijelijk te kunnen besteden. Daarbij wordt onder meer gebruik gemaakt van geldkoeriers, bankinstellingen, legale money transfers en ondergrondse bankiers. Uit

het onderzoek blijkt onder meer dat de mogelijkheden voor de opsporing van ondergrondse bankiers groter zijn dan algemeen wordt aangenomen. Misdaadgeld wordt vooral geïnvesteerd in onroerend goed, (dekmantel)bedrijven en horecagelegenheden. De bekendheid met een bepaalde branche (o.a. via sociale relaties) speelt hierbij een belangrijke rol. Verder blijkt uit de onderzochte zaken dat daders veelvuldig investeren in de landen van herkomst, maar ook in de landen waar zij hun criminele activiteiten verrichten.

Momenteel wordt de laatste hand gelegd aan de derde rapportage. Daarin wordt onder meer aandacht besteed aan rechnerstrategieën bij onderzoek naar georganiseerde criminaliteit en aan criminele carrières (Op welke manier raken mensen betrokken bij bepaalde vormen van georganiseerde criminaliteit en hoe ontwikkelen deze criminele carrières zich? Onder meer van belang voor vraagstukken als vroegtijdig signaleren en/of vroegtijdig ingrijpen).

Literatuur

Kleemans, E.R., E.A.I.M. van den Berg, H.G. van de Bunt

Georganiseerde criminaliteit in Nederland: Rapportage op basis van de WODC-monitor

Den Haag, WODC, 1998

Reeks Onderzoek en beleid, nr. 173

Kleemans, E.R., M.E.I. Brienen, H.G. van de Bunt

Georganiseerde criminaliteit in Nederland: Tweede rapportage op basis van de WODC-monitor

Den Haag, WODC, 2002

Reeks Onderzoek en beleid, nr. 198

Van de Bunt, H.G., C. van der Schoot (red.)

Prevention of Organised Crime: A Situational Approach

Den Haag, Boom Juridische Uitgevers / Cullompton, Willan Publishing, 2003

Deze reeks omvat korte verslagen van onderzoek dat door of in opdracht van het WODC is verricht. Opname in de reeks betekent niet dat de inhoud het standpunt van de Minister van Justitie weergeeft.

Alle rapporten van het WODC zijn gratis te downloaden van www.wodc.nl.